

Reactie ON! op nieuwe uitspraken NPO Ombudsman

Uitzending 7 februari 2023

De analyse van de NPO Ombudsman wat betreft deze uitzending gaat over een aantal klachten dat werd ingediend over de uitzending van 7 februari 2023. In deze uitzending waren financieel expert Ab Flipse, rechtsfilosoof Eva Vlaardingebroek en het vaste panellid Patrick Kicken te gast. Tijdens de uitzending werd de politieke partij D66 in het algemeen en het leiderschap van Sigrid Kaag in het bijzonder besproken. Tevens was aandacht voor de invloed op de vrijheid van meningsuiting van grote sociale mediabedrijven als Twitter. Destijds was net bekend geworden dat medewerkers van Twitter jarenlang bepaalde berichten hadden gecensureerd op het platform.

Op 9 augustus reageerde de NPO Ombudsman op een ingestuurde klacht over voornoemde uitzending middels een brief aan de klager. De klacht waarop de NPO Ombudsman reageerde bestond uit een aantal onderdelen. Ten eerste werd geklaagd over uitspraken die Flipse deed over medewerkers van de bank ING en hoe zij financiële transacties monitoren. Daarnaast volgden klachten naar aanleiding van de discussie omtrent het onderwerp seksuele voorlichting op scholen. ON! had zelf al gereageerd op deze klacht. In de brief die de NPO Ombudsman aan de klager deed toekomen, is ook deze reactie van ON! opgenomen. Dit was volgens de klager echter onvoldoende en dus legde hij zijn klacht terug bij de NPO Ombudsman.

De eerste uitspraak die centraal staat in de klacht is een uitspraak van Flipse over medewerkers van ING. De NPO Ombudsman citeert deze uitspraak: “Het is nu al zo dat bij ING bijvoorbeeld 4000 medewerkers werken die iedere dag alle betalingen van alle Nederlanders controleren, dat heeft nog niks met die honderd euro te maken, en die 4000 mensen ontdekken helemaal niets”. De NPO Ombudsman geeft hier verder de context waarin deze uitspraak werd gedaan niet weer. Wie de uitzending bekijkt, ziet dat Flipse hier commentaar levert op het monitoren van transacties van boven de 100 euro. Dit is een voorstel tot wetwijziging van de toenmalig Minister van Financiën, Sigrid Kaag, in het kader van het voorkomen van witwassen en terrorismefinanciering. Banken moeten daarbij gaan samenwerken. Kaag stelt in een interview van net voor de uitzending met *RTL Nieuws* van 24 januari 2023 dat dit niets nieuws onder de zon is en dat zorgen ongegrond zijn: banken

monitoren transacties nu al, zo stelt Kaag.¹ De uitspraak van Flipse ligt in het verlengde van de uitspraken die Kaag deed in het hierboven genoemde interview met *RTL Nieuws* en van de toenmalige discussie die in politiek en maatschappij werd gevoerd over Kaags voorstel tot wetswijziging.

De NPO Ombudsman stelt dat de presentatrices niet doorvroegen naar de bron van de hiervoor geciteerde uitspraak van Flipse dat 4000 mensen bij ING ‘alle betalingen van alle Nederlanders controleren’ en ‘helemaal niets ontdekken’. Wat betreft het eerste deel van de uitspraak dient, als gezegd, te worden opgemerkt dat dit in het verlengde ligt van de uitspraken van Kaag; uitspraken die zij niet alleen deed in het hierboven genoemde interview met *RTL Nieuws* maar bijvoorbeeld ook in de Tweede Kamer bij het verdedigen van het voorstel tot wijziging van de Wet witwassen en terrorismefinanciering die ook tijdens deze uitzending van *Ongehoord Nieuws* centraal stond. Deze context moet voor eenieder die keek volstrekt helder geweest zijn.

De context, zoals altijd voor eenieder die hermeneutiek bedrijft, van cruciaal belang voor de betekenis van een deel van een geheel. De vraag rijst waarom de NPO Ombudsman deze belangrijke context weglaat en enkel het citaat van Flipse aanhaalt. Dan wat betreft het tweede deel van de uitspraak, namelijk dat er niets ontdekt wordt door deze mensen. Het is overduidelijk dat Flipse hier gebruik maakt van overdrijving – hetgeen uiteraard toegestaan zou moeten zijn bij het geven van opiniërend commentaar op een ingrijpend wetsvoorstel – maar de onderliggende claim van zijn uitspraak, namelijk dat er geen duidelijke aanleiding is tot ver(der) gaande monitoring van financiële transacties klopt wel degelijk. Dat blijkt bijvoorbeeld uit een artikel uit *De Telegraaf* waar Flipse zich op baseert, zoals hieronder verder wordt toegelicht.

Daarnaast gaat de NPO Ombudsman eraan voorbij dat de ‘bron’ van uitspraak onder andere de expertise van Flipse zelf is: Flipse is, zoals in de uitzending ook wordt benadrukt, financieel expert en in die hoedanigheid heeft hij niet alleen een eigen adviesbureau met vele klanten maar licht hij ook het publiek voor wat betreft financiële zaken. De NPO Ombudsman gaat geheel aan deze expertise van Flipse voorbij wanneer zij stelt dat moet worden doorgevraagd naar de bron van de bewering dat er 4000 medewerkers werken bij ING die niets

¹ <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/video/video/5361358/minister-kaag-verdedigt-monitoren-alle-transacties-vanaf-100-euro>

ontdekken. Met het oog op de expertise van Flipse mag ervan uit worden gegaan dat hij weet waarover hij praat. Voorts gaat de NPO Ombudsman er hier ook aan voorbij dat er sprake is van live televisie. Het is onmogelijk om bij iedere uitspraak die iedere individuele studiogast doet de bron te vragen. In de snelheid van het programma moeten sommige uitspraken voor waar worden aangenomen, zeker wanneer het gaat (vaste) gasten met een uitstekende staat van dienst en benodigde expertise. Tevens moet worden opgemerkt dat ook de presentatrices zich uiteraard ook inlezen en derhalve bekend zijn met de achtergrond van de uitspraken van Flipse. Nogmaals, het ging hier over een toentertijd zeer actueel en veel bediscussieerd voorstel tot wetwijziging. Toch neemt ON! deze opmerkingen van de NPO Ombudsman wat betreft doorvragen en vragen naar de bron wel ter harte: dit blijft een aandachtspunt.

Zoals de NPO Ombudsman ook aangeeft, zond ON! op aanvraag van de klager de bron waarop Flipse zich baseerde naderhand toe. Het gaat hier om een hoofdredactioneel commentaar uit *De Telegraaf* van 4 februari 2023.² De NPO Ombudsman citeert uit deze bron de volgende tekst: “ING zet 4000 medewerkers in om vreemde transacties te onderzoeken. En vrijwel alle meldingen van vreemd gedrag zijn loos alarm”. De NPO Ombudsman is niet te volgen in de gedachtegang dat de onjuistheid van de uitspraak van Flipse daarmee aangetoond en stelt in dit verband dat ‘vreemde transacties’ niet hetzelfde zijn als ‘alle transacties’ en ‘vrijwel alle meldingen van vreemd gedrag zijn loos alarm’ niet hetzelfde betekent als ‘4000 medewerkers ontdekken helemaal niets’. De vraag rijst waarom de NPO Ombudsman op basis van de hiervoor genoemde zinssneden constateert dat de uitspraken van Flipse niet kloppen. Er kan hooguit worden vastgesteld dat er sprake is van een bepaalde vorm van overdrijving van Flipse, maar wanneer de context van het hele gesprek en van het zeer ingrijpende wetsvoorstel hierbij wordt betrokken, wordt duidelijk dat de kern van wat Flipse hier naar voren brengt wel degelijk klopt. Er dient te worden opgemerkt dat overdrijving een inherent onderdeel is van het leveren van commentaar in een opiniërend televisieprogramma, zeker wanneer het gaat om een heet politiek hangijzer. Dit oordeel van de NPO Ombudsman lijkt op het willen leggen van zout op alle slakken. Een meer terughoudende conclusie lijkt hier in alle redelijkheid op zijn plaats en dan zal zulk een constatering ook meer kracht en gezag hebben voor de omroepen voor wie het advies bedoeld is.

² <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1921686839/ing-en-andere-banken-moeten-niet-alleen-mopperen-maar-met-betere-oplossing-komen>

Wie luistert naar het betoog van Flipse komt tot de conclusie dat de kern van wat hij naar voren brengt, namelijk dat het nieuwe wetsvoorstel (veel) te ver gaat en dat de praktijk geen aanleiding geeft tot het aanpassen van de wet wel degelijk klopt. De eis dat er tijdens een live gesprek op iedere uitspraak niet alleen doorgevraagd moet worden, maar ook moet worden gevraagd naar de bron is onrealistisch wanneer de snelheid van een live televisieprogramma in ogenschouw wordt genomen. Tevens worden de analyses van de NPO Ombudsman enkel *achteraf* gepresenteerd waarbij wordt vergeten dat de kijkers die de actualiteit volgen ten tijde van het uitzenden van deze aflevering van *Ongehoord Nieuws* overwegend van de context op de hoogte waren. Tevens wordt toelichting van die context gepresenteerd in de journalistieke itemvideo.

Het tweede deel van de klacht gaat over seksuele voorlichting op scholen. Ten eerste werd geklaagd over het onderscheid tussen feit en mening. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het bij de aankondiging van *Ongehoord Nieuws* bij iedere uitzending opnieuw duidelijk gemaakt wordt dat het gaat om opinies en interpretaties van het nieuws. Dit geldt zowel voor de studiogasten als voor de presentatrices: zij nemen allen deel aan het gesprek waarbij – uiteraard op basis van vaststaande expertise – gereflecteerd wordt op het nieuws en hier duiding aan wordt gegeven. Daarnaast is ON! van mening, zoals meermaals duidelijk gemaakt, dat het scherpe onderscheid tussen feit en mening zoals dit door de NPO Ombudsman – en in navolging hiervan de NPO – gehanteerd wordt geen stand kan houden. ON! is van mening dat er slechts in twee gevallen sprake is van een vaststaand feit:

1. Wiskundige berekeningen, waarbij de uitkomst voor iedereen, altijd en overal hetzelfde is (“ $1+1=2$ ”);
2. Objectieve waarnemingen, die voor iedereen, altijd en overal hetzelfde zijn (“er staan twaalf mensen op het plein”).

Wanneer een uitspraak buiten een van deze categorieën valt, wordt het vaststellen van de waarheid meteen bemoeilijkt. Of twaalf mensen op een plein veel is, hangt bijvoorbeeld af van wie je het vraagt. Het kan ook afhangen van de dag van de week, van de weersomstandigheden of van de plek waar het plein gelegen is. Dit simpele voorbeeld maakt duidelijk: het vaststellen van de waarheid is zo gemakkelijk nog niet. Vaak zal er, op wat voor manier dan ook, *interpretatie* van de feiten en omstandigheden bij komen kijken. Daarnaast speelt de *context*

veelal een belangrijke rol. Zoals in het eerdere gewraakte voorbeeld uit deze uitzending al duidelijk werd, is het weglaten van de context (hetgeen gebeurt in de analyses van de NPO Ombudsman) een van de redenen dat uitspraken sneller als onjuist of niet onderbouwd worden bestempeld.

De NPO Ombudsman haalt in het kader van het onderwerp seksuele voorlichting op scholen de volgende citaten aan. Ten eerste een vraag aan Kicken, namelijk “Patrick, wat vind jij? Moeten kinderen op de basisschool al voorgelicht worden als het gaat om seksuele voorlichting enzovoorts?”. De NPO Ombudsman geeft aan dat het antwoord van Kicken door een dergelijke formulering als mening wordt gecategoriseerd. Opgemerkt dient echter te worden dat, hoewel dit hier duidelijk uit de gebruikte woorden volgt, er ook gevallen zullen zijn die minder duidelijk als mening gekwalificeerd kunnen worden. Daarom is de methode die de NPO Ombudsman over het algemeen hanteert, namelijk het weglaten van de context, onhoudbaar: er ontstaat vaak een eenzijdig beeld waarbij enkele citaten (los van de context) achter elkaar worden geplaatst.

Voorts wordt het antwoord van Kicken op bovengenoemde vraag aangehaald door de NPO Ombudsman. Kicken stelt: “Dat ligt er natuurlijk aan, helemaal wat voor een vorm” en “Ik vind dat je daar heel voorzichtig mee moet zijn. Breng, breng ze niet op ideeën, zou ik zeggen”. De NPO Ombudsman geeft aan dat dit duidelijke meningen zijn van Kicken. Ze haalt daarna een andere uitspraak aan van Kicken die ze als minder eenduidig kwalificeert: “Ik bedoel: dan kom je op zo’n christelijke school, daar is natuurlijk meteen allerlei protest van de, van de ouders. Maar als er op een hele vrije school meteen met die regenboog gezwaaid wordt. En gezegd wordt van nou je moet maar kijken hoe je je voelt vandaag. En dan ben je vandaag een meisje en dan ben je morgen een jongen”.

Het is wat betreft bovenstaande uitspraken, wanneer de context wordt meegenomen, geheel duidelijk dat het hier gaat om de duiding en de mening van Kicken. Deze uitspraken liggen namelijk in het verlengde van de eerder aangehaalde uitspraken. Met andere woorden, Kicken borduurt voort op hetgeen hij eerder heeft gezegd. Opgemerkt dient hier wederom te worden dat wanneer dit zo achter elkaar wordt geplaatst die belangrijke context wordt weggelaten. Daarnaast zijn presentatoren tijdens een live televisieprogramma niet in staat om tot een analyse van iedere losstaande zin, zinsnede of redenering te komen – achteraf kan tekst op deze manier geciteerd en gewogen worden maar tijdens een live uitzending is dit simpelweg

niet mogelijk. Gesteld kan worden dat door op deze manier iedere afzonderlijke uitspraak onder de loep te nemen, zonder context, er een eenzijdig en onjuist beeld ontstaat.

De NPO Ombudsman haalt voorts de volgende uitspraak van Kicken aan: “Kinderen zijn natuurlijk heel bevattelijk voor die ideeën. Ik bedoel als wij een week lang alleen maar cartoons uitzenden waarin jongetjes met jongetjes zoenen. Ja, dan denkt een jongetje: oh ja, dat ga ik dan ook eens proberen, toch?”. Wat betreft deze uitspraak geldt hetzelfde als hierboven genoemd. Opgemerkt moet eveneens worden dat Kicken bekend staat vanwege zijn humoristische commentaar. Hij is bovendien vader en spreekt vanuit die hoedanigheid ook over de ervaring met zijn eigen kind wanneer het aankomt op beïnvloedbaarheid. Tot slot kan nog worden opgemerkt dat het achtergelegen doel van seksuele vorming van kinderen op de basisschool is om kinderen bekend te maken met bepaalde vormen van seksuele relaties die daarmee geaccepteerd of geaccepteerder worden. Het bekend maken van kinderen met homoseksuele relaties en, in het verlengde hiervan, bewerkstelligen dat zij positiever aankijken tegen homoseksuele relaties is wel degelijk een doel van de seksuele vorming.³ Gesteld kan worden dat de gewraakte uitspraak van Kicken hiermee ook geworteld is in de realiteit.

De analyse van de NPO Ombudsman gaat verder. Zij citeert ook een antwoord van Flipse op de vraag waar de grens ligt van de seksuele voorlichting en vorming in het basisonderwijs. Flipse stelt: “Ik heb er één woord voor: ziek. Ja, ik kan er een heel lang verhaal over houden, ik vind het echt ziek”. Hierbij wordt duidelijk het woord ‘vind’ gebruikt, hetgeen een mening impliceert. De vraag rijst dan ook wat er eventueel problematisch zou zijn aan dit antwoord. De NPO Ombudsman specificceert dit verder niet. Het lijkt er hier wederom op dat een onwelgevallige mening het nadeel van de twijfel krijgt: stelselmatig volgt de conclusie dat een onwelgevallige mening onderbouwing vereist, terwijl een welgevallige mening zonder doorvragen kan passeren. Hiermee ontstaat, zoals ON! al veelvuldig naar voren heeft gebracht, een arbitraire standaard.

Duidelijk wordt dat de klager zich specifiek richtte op het tweede deel van de uitspraak van Flipse, namelijk dat een grote groep mensen Nederland heeft verlaten met hun gezin omdat zij een tegenstander zijn van de manier waarop kinderen in het basisonderwijs bekend worden gemaakt met seksuele relaties. De klager stelde dat een mening van Flipse hier als een feit wordt

³ <https://seksuelevorming.nl/onderwerpen/doelen-seksuelevorming/#:~:text=Seksuele%20vorming%20draagt%20bij%20aan%20een%20positieve%20en%20gezonde%20seksuele,van%20gender%20of%20seksuele%20oriëntatie.>

gepresenteerd. De NPO Ombudsman geeft hem gelijk, zij geeft aan dat naar de onderbouwing die op de bewering over het vertrek van de gezinnen en de reden daarvoor had moeten worden gevraagd. Zoals hierboven al aangehaald, heeft Flipse zijn eigen financiële adviesbureau. In die hoedanigheid helpt hij mensen die de overstap naar het buitenland willen maken. Voor degenen die bekend zijn met de expertise en loopbaan van Flipse (een vaste studiogast) kan dit absoluut geen verrassing zijn. Het is daarnaast, uit de context van het gesprek, geheel duidelijk dat hij spreekt uit eigen ervaring en aangeeft wat hij om zich heen hoort. Wederom dient tevens opgemerkt te worden dat de maatstaf die de NPO Ombudsman hier oplegt (te) hoog ligt: tijdens een live uitzending van een opinieprogramma is het onmogelijk om iedere uitspraak, ieder citaat of iedere zinssnede tot detailniveau te analyseren. De NPO Ombudsman houdt hier eveneens geen rekening met het feit dat er sprake is van een opinieprogramma, hetgeen impliceert dat het voor iedereen volstrekt duidelijk is dat er door alle gasten en studiogasten nieuws wordt gedeeld: zij geven hun mening en interpretatie van hetgeen voorvalt in de maatschappij.

Geconcludeerd dient dus te worden dat de aantijgingen die de NPO Ombudsman presenteert in haar brief aan de klager, namelijk dat er (1) sprake was van onjuiste informatie, (2) bronnen niet werden genoemd of dat er niet gevraagd werd naar bronnen en (3) dat meningen onvoldoende werden gescheiden van feiten omdat er af en toe niet werd doorgevraagd – hetgeen resulteerde in een ‘rommelige mix van als feiten gepresenteerde opmerkingen en daadwerkelijke meningen’ – geen van alle stand kunnen houden. Na een eenvoudige check blijkt de informatie die werd gedeeld wel te kloppen, zelfs op basis van een aan de klager zelf toegezonden bron. Daarnaast is er onvoldoende rekening gehouden met het feit dat het hier gaat om een live programma waarin niet iedere uitspraak, ieder citaat of iedere zinssnede ter plekke kan worden geanalyseerd. Tot slot is het door de NPO Ombudsman gehanteerde onderscheid tussen feiten en meningen onhoudbaar. Wederom wordt duidelijk dat onwelgevallige meningen het nadeel van de twijfel krijgen, hetgeen de objectiviteit van de NPO Ombudsman niet ten goede komt.

Uiteraard neemt ON! de conclusies van de NPO Ombudsman wel ter harte bij het continu verbeteren van haar producties. Wat betreft de analyse van voorliggende uitzending neemt ON! voornamelijk mee dat het doorvragen en vragen naar de specifieke bron bij door studiogasten gebezigde uitspraken aandachtspunten blijven. Zij zal daar dan ook aan blijven werken. Desalniettemin benadrukt ON! dat zij van mening is dat een meer redelijke conclusie met enige terughoudendheid meer gezag heeft. Dit geldt te meer in het kader van het publieke

bestel waarvan het pluralisme het hart is. Een eerdere analyse van diverse voorbeelden uit de rapporten van de NPO Ombudsman lijkt te wijzen op aantoonbaar onjuiste vaststellingen en eenzijdigheid. ON! is van mening dat het besef hiervan het gezag van de NPO Ombudsman niet alleen vergroot, maar ook de vruchtbaarheid van de adviserende rol ten opzichte van ON! ten goede komt.

Uitzending 23 maart 2023

De tweede door de NPO Ombudsman geanalyseerde klacht ging over de uitzending van *Ongehoord Nieuws* van 23 maart 2023. In deze uitzending waren Lennart van Mil van stichting De Roze Leeuw, opiniemaker en jurist Sietske Bergsma en sociaal wetenschapper Laurens Buijs te gast. Er werd naar aanleiding van deze uitzending een klacht ingediend bij de NPO Ombudsman. De klager stelde dat er ‘onzin en onwaarheden’ werden verkondigd. Hij stuurde citaten mee waarvan hij aangaf dat deze ‘werkkelijk nergens op slaan en zo stigmatiserend zijn’. Aangezien de klager geen antwoord ontving van ON! legde hij de klacht terug bij de NPO Ombudsman. Op 15 september 2023 ging de NPO Ombudsman in op deze klacht en deed de klager in dat kader een brief toekomen.

De NPO Ombudsman begint deze brief met de stelling dat de Journalistieke Code NPO niet gaat over discriminatie, maar dat dit beoordeeld wordt door een onafhankelijke rechter. Tevens wijst zij op het College voor de Rechten van de Mens waar discriminatie gemeld kan worden. ON! is van mening dat de NPO Ombudsman hier wel wat feller stelling had kunnen nemen ten faveure van haar omroep en had kunnen benadrukken dat de onderwerpen die tijdens de uitzending werden besproken (de week van de Lentekriebels en regenbooglobby) voor veel mensen in de maatschappij belangrijk zijn en dat er ook ruimte moet zijn voor een – van de klager – afwijkende mening. Nu wordt impliciet de suggestie gewekt dat er sprake *kan* zijn van discriminatie: een kwalijke zaak, die bovendien stigmatiserend is voor ON!.

De eerste door de klager aangehaalde citaten die de NPO Ombudsman analyseert, zijn afkomstig uit het eerste deel van de uitzending die gewijd is aan de Week van de Lentekriebels: een themaweek in het basisonderwijs waarbij kinderen les krijgen over seksuele vorming. Dit begint al in de kleuterklas wanneer kinderen rond de vier jaar oud zijn. Belangrijk is hierbij op te merken dat dit, op het moment van de uitzending, een belangrijk maatschappelijk thema was waarover veel commotie was ontstaan bij ouders. Zij spraken op sociale media hun afschuw uit over wat kinderen geleerd wordt op scholen. ON! nam met een aantal van deze ouders contact

op en ging met hen in gesprek over wat zij en hun kinderen meemaakten. Tevens kreeg ON! veel (beeld)materiaal toegezonden. Het ging hierbij bijvoorbeeld om eigen gemaakte beelden van delen uit lesmateriaal dat de kinderen krijgen voorgelegd. ON! sluit hier, in deze uitzending, aan bij een belangrijk maatschappelijk thema – het is dus volstrekt logisch dat zij hier aandacht aan besteed.

De klager is deze mening niet toegedaan. Hij doet de NPO Ombudsman, als gezegd, een aantal citaten toekomen uit de uitzending waar hij problemen mee heeft. Wie kijkt naar het grotere plaatje van de aangehaalde citaten ziet echter dat het hier vermoedelijk gaat om iemand die überhaupt problemen heeft met het bespreken van het thema en zeker met het aanhalen van bezwaren die er bestaan tegen het aanbieden van seksuele vorming aan kinderen in de basisschoolleeftijd. Het had dan ook aanbeveling verdiend dat de NPO Ombudsman het belang van de bespreking van dit maatschappelijk en politiek relevante thema had onderstreept in plaats van gedetailleerd op alle door de klager aangehaalde citaten uit de uitzending in te gaan.

Het eerste citaat dat klager aanhaalt is afkomstig uit een reportage bij een basisschool waar ouders hun mening delen over wat hun kind aan lesmateriaal aangeboden krijgt of verteld wordt in het kader van de Week van de Lentekriebels. Een geïnterviewde moeder geeft aan dat zij van mening is dat kinderen ‘geestelijk verkracht’ worden. Hoewel dit wellicht een harde uitspraak is, wordt uit de context duidelijk dat het hier om de **mening** van de moeder gaat, hetgeen ook door de NPO Ombudsman wordt bevestigd. Echter moet hier worden vermeld dat een gedetailleerd gesprek voeren met kinderen over seksueel getinte zaken wanneer zij hier niet klaar voor zijn wel degelijk traumatiserend kan worden. Het ligt voor de hand dat de geïnterviewde moeder hieraan refereert, hetgeen ook in de studio werd toegelicht.

Een ander citaat dat wordt genoemd gaat over de voice-over die de vraag opwerpt wat je als ouder moet doen als je je zorgen maakt dat je kind op school de verkeerde dingen getoond en geleerd krijgt. De NPO Ombudsman geeft aan dat deze opmerking in het verlengde ligt van een antwoord van de toenmalige minister voor primair en voortgezet onderwijs, Dennis Wiersma (VVD). Belangrijk is hierbij op te merken dat dit exact het probleem met het systeem van klagen zoals dit door de NPO Ombudsman wordt gehanteerd blootlegt: een kijker die überhaupt vindt dat een bepaald onderwerp niet vanuit een bepaalde invalshoek mag worden belicht (zoals hier overduidelijk het geval is) krijgt op deze manier de mogelijkheid om tot op detailniveau klachten in te dienen over een uitzending waarop eerst de individuele omroep en voorts de NPO Ombudsman dient te reageren.

De klager wijst ook op het bespreken van ‘predators’ en ‘groomers’ die slechte bedoelingen hebben. De klager wijst op het verband dat wordt gelegd tussen deze mensen met slechte bedoelingen en het lesprogramma. De NPO Ombudsman gaat voorts over tot een analyse. Opgemerkt dient hierbij te worden dat zij belangrijke context weglaat. Er wordt duidelijk gedefinieerd door opiniemaker en jurist Sietske Bergsma wanneer er sprake is van ‘groomen’. Feitelijk gaat het hier kortweg om een onlinevariant van kinderlokken: Bergsma, zelf moeder, spreekt haar zorgen uit over welk materiaal kinderen te zien krijgen op sociale media als TikTok waarop weinig toezicht plaatsvindt of plaats kan vinden. Bergsma en Van Mil, voorzitter van Stichting De Roze Leeuw, geven aan dat lessen in het kader van de Lentekriebels, waar kinderen met vertrouwde personen als leerkrachten praten over aan seks gerelateerde zaken, ertoe kunnen leiden dat kinderen een gesprek over dergelijke zaken met volwassen vreemden ook normaler gaan vinden. Voornoemde is volgens hen een van de bezwaren wat betreft het op school praten over seks en aanverwante zaken, zeker op jonge leeftijd. Vervolgens wijzen zij ook op filmpjes die online te zien zijn, waarvan ook een voorbeeld wordt getoond in de uitzending, waarbij volwassenen kinderen aanmoedigen hun ouders te wantrouwen wanneer het gaat om bijvoorbeeld uit de kast komen als transgender. Na dit gesprek volgt een samenvattende vraag van de presentatrice, die de NPO Ombudsman ook aanhaalt: “Dus jullie zeggen eigenlijk dat het praten met kinderen over seksualiteit, de afstand creëren tussen de ouder en het kind, dat duiden jullie als grooming?”.

Wanneer de hierboven geschetste belangrijke context wordt weggelaten en er enkel wordt gesteld dat studiegasten aangeven dat het lesprogramma van de Lentekriebels bijdraagt aan de normalisatie van pedofilie lijkt het alsof het gesprek in de studio kort door de bocht ging. Dit was echter, wanneer de hele uitzending wordt bekeken, geenszins aan de orde. Zoals ON! meermaals heeft duidelijk gemaakt, is de scheiding tussen feit en mening grotendeels afhankelijk van de context. Het is kwalijk dat genuanceerd opgebouwde betogen hier tot sensatie-opwekkende citaten worden gereduceerd. Opgemerkt moet tevens worden dat de directe link tussen pedofilie of de normalisatie daarvan en de week van de Lentekriebels door geen van de studiegasten op dergelijke wijze is gelegd. Er werd naar gevraagd omdat dit een zorg is die bij veel ouders leeft – een blik op de sociale media of een gesprek met ouders is al voldoende om deze zorg vast te stellen. De vraag rijst waarom de NPO Ombudsman hier een bronvermelding bij zou willen hebben. Het antwoord op die vraag lijkt gelegen in het onwelgevallige karakter van de uitspraken. Tevens brengt een derde studiegast, sociaal

wetenschapper Buijs, gedurende het gehele gesprek nuance door te wijzen op het belang van seksuele voorlichting bij kinderen en de worsteling die homoseksuelen en transgenderjongeren meemaken. Ook van dat laatste wordt geen melding gemaakt door de NPO Ombudsman waardoor zij bijdraagt aan het eenzijdig gepresenteerde beeld van de klager.

De NPO Ombudsman heeft tevens problemen met het aanhalen van wat er op sociale media voorbijkomt als bron. Echter vergeet zij hier te zeggen dat er wel degelijk een voorbeeld werd getoond in de uitzending. Tevens vermeldt zij niet dat Stichting De Roze Leeuw zich intensief bezighoudt met de analyse van dit soort materiaal. Hetzelfde geldt voor Bergsma die meerdere opinië artikelen publiceerde over dit onderwerp en zelf ook moeder is. De NPO Ombudsman trekt hier dus ten onrechte hun expertise in twijfel door de context van het gesprek niet te schetsen en te stellen dat TikTok als bron zou worden gebruikt in de uitzending.

Vervolgens volgen citaten uit vragen die worden gesteld in het kader van de zogenaamde Regenboogstembusakkoorden van het COC. De klager vond deze vragen stigmatiserend. Hiermee wordt wederom het beeld in de hand gewerkt dat het hier gaat om een klager die überhaupt vindt dat er geen kritische uitzending gemaakt mag worden over onderwerpen die raken aan seksuele vorming of LHBTI – hetgeen ook door de NPO Ombudsman wel lijkt te worden erkend wanneer zij stelt dat het een omroep vrij staat om dergelijke kritische vragen te stellen.

De NPO Ombudsman lijkt wel problemen te hebben met het statement van SGP-Tweede Kamerlid Roelof Bisschop dat de Regenboogstembusakkoorden een drukmiddel zijn richting politieke partijen zodat de genderideologie wordt doorgevoerd. Volgens haar hadden de presentatrices naar de onderbouwing van Bisschop moeten vragen. Echter dient gesteld te worden dat Bisschop zelf niet in de studio aanwezig was. Het was aldus onmogelijk geweest om hem naar de onderbouwing te vragen. Voorts moet worden opgemerkt dat andere studiogasten, in dit geval Van Mil, wel reageren op dit statement van Bisschop. Daarnaast is Bisschop een Tweede Kamerlid dat op basis van zijn ervaring zijn politieke mening geeft over de Regenboogstembusakkoorden. Waarom de presentatrices hier dan specifiek hadden moeten doorvragen blijft aldus onduidelijk. ON! merkt hier wel op dat het doorvragen een van de aandachtspunten is – en blijft – in haar producties en dat zij de opmerkingen van de NPO Ombudsman in het kader van dit voorbeeld meeneemt bij het verbeteren van haar opinieprogramma.

In verband met het COC werd voorts gewezen op de term ‘extreme regenbooglobby’. De klager had hier problemen mee. De NPO Ombudsman merkt terecht op dat het hier om de mening van een studiogast gaat – een studiogast die voorzitter is van een stichting die zich verzet tegen de regenbooglobby bovendien. Toch heeft de NPO Ombudsman wel problemen met het gebruik van de term ‘doorgeslagen regenbooglobby’ in de aankondiging van het programma. Zij schrijft: “[..] bij de tekst van een presentator kan je er niet zonder meer vanuit gaan dat er wel een mening gegeven wordt, ook niet als een programma zichzelf als ‘opiniërend’ afficheert”. Dit is een vreemde constatering: het feit dat het gaat om doorgeslagen regenbooglobby was alom in de media te horen. Met andere woorden, het gaat hier om een geaccepteerde term. Bovendien is het duidelijk dat het, ook in de aankondiging, gaat om duiding en interpretatie van het nieuws.

Voorts wordt nog aandacht besteed aan uitspraken van Buijs, die zelf jarenlang actief is geweest in de homobeweging. Met andere woorden, het is volstrekt duidelijk dat Buijs vanuit zijn eigen ervaring spreekt over de militarisering van deze beweging. Uit de context wordt eveneens duidelijk dat hij met ‘militant sausje’ bedoelt dat de binnen het COC en binnen de homobeweging overheersende ideeën – vooral gelieerd aan de genderideologie, zoals Buijs ook uitlegt – steeds dwingender worden opgelegd. De vraag rijst waarom de NPO Ombudsman dit kwalificeert als een ongefundeerde beschuldiging. Buijs geeft namelijk duidelijk aan wat er volgens hem aan de hand is, noemt voorbeelden en spreekt bovendien vanuit zijn eigen ervaring. Er is, met andere woorden, geen sprake van een beschuldiging en zeker niet van een ongefundeerde beschuldiging, maar van een onderbouwde analyse op basis van onder andere persoonlijke ervaring.

De NPO Ombudsman gaat tevens nog in op uitspraken van Van Mil die suggereert dat homo’s op een vechtsport moeten. Volgens de klager geeft dit aan dat je het als homo aan jezelf te danken hebt wanneer je wordt aangevallen. Dit is overduidelijk niet wat er wordt gezegd, hetgeen ook door de NPO Ombudsman terecht wordt opgemerkt. Echter geeft het wederom aan dat het systeem van klagen, waarbij de klager feitelijk iedere absurde en niet-onderbouwde interpretatie van hetgeen studiogasten naar voren brengen kan voorleggen aan de NPO Ombudsman, niet deugt. Het gaat hier, zoals hierboven al aangehaald, duidelijk om een klager die vindt dat een dergelijk item überhaupt niet op de publieke omroep thuishoort. Het verdient volgens ON! aanbeveling om het systeem te hervormen of in ieder geval duidelijk te maken dat het instituut NPO Ombudsman hier niet voor bedoeld is.

De NPO Ombudsman lijkt zelf niet goed te hebben gekeken naar de uitzending aangezien zij stelt dat er geen uitleg wordt gegeven van termen als genderideologie of gendertheorie. Echter is het volstrekt duidelijk dat het hier gaat om de opvatting dat kinderen van geslacht kunnen veranderen of überhaupt het idee van gender dat losstaat van geslacht. Dit is een relatief nieuwe theorie binnen de sociale wetenschappen en bovendien het vakgebied van een van de studiegasten: Buijs die hierover veelvuldig heeft gepubliceerd en onderzoek naar heeft verricht. De NPO Ombudsman lijkt zich van voorgaande niet bewust en legt zelf een link met hetgeen door Bergsma naar voren wordt gebracht.

Bergsma legt uit dat de genderideologie, die volgens haar ten grondslag ligt aan de lessen over seksuele vorming die kinderen krijgen in de week van de Lentekriebels, voortkomt uit een beleidsdocument van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). In dit document staat beschreven wat kinderen op welke leeftijd dienen te leren in het kader van seksuele vorming.⁴ Wie dit document erop naslaat, ziet dat er volgens de WHO vanaf de geboorte seksuele ontwikkeling plaatsvindt bij kinderen. Vervolgens wordt er tot en met de leeftijd van het vijfde stadium (leeftijd 16-18 jaar) aangegeven wat er wat betreft de seksuele ontwikkeling plaatsvindt.⁵ Er is een speciale matrix ontwikkeld door de WHO waarbij er vanaf de leeftijd van 0 tot en met 18 jaar, verdeeld in verschillende stadia, informatie, vaardigheden en houdingen worden gespecificeerd die kinderen aangeleerd dienen te krijgen.⁶ Gesteld kan worden dat dit de basis is van de lessen die Nederlandse kinderen in het kader van de Week van de Lentekriebels krijgen.

Bergsma geeft hierover uitleg en voorts duiding. Zij geeft aan dat het gevolg van de lessen van de Lentekriebels, aldus gebaseerd op dit document van de WHO, is dat kinderen het idee krijgen dat hun (seksuele) identiteit vloeibaar is. Tevens is dat volgens haar de kern van de genderideologie waarin voor haar ook een gevaar schuilt. Ze legt dit wel degelijk uit en toe. Niet alleen in het door de NPO Ombudsman aangehaalde citaat, maar tevens verder in de uitzending. De NPO Ombudsman is kennelijk van mening dat hier doorgevraagd moet worden en spreekt van een ongefundeerde beschuldiging. Echter is dit geen beschuldiging, maar een onderbouwde analyse van wat er volgens haar niet deugt aan de standaarden van de WHO en welke potentiële gevolgen deze kunnen hebben. De vraag rijst dan ook wat hier problematisch

⁴ <https://www.icmec.org/wp-content/uploads/2016/06/WHOStandards-for-Sexuality-Education-in-Europe.pdf>

⁵ <https://www.icmec.org/wp-content/uploads/2016/06/WHOStandards-for-Sexuality-Education-in-Europe.pdf>, p. 24-26.

⁶ <https://www.icmec.org/wp-content/uploads/2016/06/WHOStandards-for-Sexuality-Education-in-Europe.pdf>, p. 38-50.

aan is, waarom er doorgevraagd zou moeten worden, waarom er sprake is van een ongefundeerde beschuldiging of waarom bronnen zouden moeten worden genoemd. Wederom lijkt het antwoord gelegen in het feit dat het hier gaat om een onwelgevallige duiding, want wie het fragment kijkt ziet dat er een duidelijk onderbouwd en afgerond verhaal door Bergsma wordt gepresenteerd waarbij zij zelf de bron (het document van de WHO) aangeeft. Wie dat document erop naslaat, vindt als gezegd de onderbouwing die Bergsma zelf ook noemt en kan derhalve haar uitspraken controleren.

De NPO Ombudsman komt tot de conclusie dat er sprake is van schending van de Journalistieke Code NPO wat betreft het doorvragen over beweringen over de (1) Regenboogstembusakkoorden, (2) ‘groomers’ en ‘predators’, (3) militarisering van de homobeweging en (4) het aanmoedigen van de genderideologie door de WHO. Zoals hierboven aangegeven, is de bewering over de (1) Regenboogstembusakkoorden gedaan door een politicus die überhaupt niet bevraagd had kunnen worden, maar wordt er wel over doorgepraat en doorgevraagd in de studio. Wat betreft de opmerkingen over (2) en (3) is hierboven uitgebreid stilgestaan. Over (4) kan worden opgemerkt dat de WHO de genderideologie niet aanmoedigt, maar dat Bergsma heeft aangegeven dat de WHO beleid maakt waarin de genderideologie aan kinderen wordt onderwezen. Gesteld kan dan ook worden dat er volgens ON! in geen van deze gevallen sprake is van het overtreden van de Journalistieke Code NPO maar dat er hoogstens sprake lijkt van bevooroordeeldheid van klager en de NPO Ombudsman wanneer het gaat om het specifieke thema dat in deze uitzending van *Ongehoord Nieuws* werd besproken.

Tot slot stelt de NPO Ombudsman dat formuleringen als ‘dat is wat je vaak hoort’ niet door de beugel kunnen omdat deze meer vragen dan duidelijkheid creëren. Echter is het de taak van de presentatrices op maatschappelijke standpunten in de uitzending te vertolken. Eveneens dient opgemerkt te worden dat de belangrijke context, namelijk de vurige debatten die werden gevoerd op sociale media en in andere media hier buiten beeld worden gelaten. Hier wordt wel degelijk aan gerefereerd door de presentatrices op meerdere momenten in de uitzending. Het onderwerp ‘doorgeslagen regenbooglobby’ sluit hierbij goed aan: dit is dan ook geen mening van de presentatrice of het programma maar een vertolking van een algemeen maatschappelijk sentiment. Voor de kijker moet dit volstrekt duidelijk geweest zijn.

Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat de verregaande gevolgtrekkingen in beide reacties van de NPO Ombudsman aan individuele klagers geen stand kunnen houden. Tevens dient opgemerkt te worden dat een dergelijk diepgaande analyse van iedere uitzending in het algemeen en specifieke zinnen of zelfs zinsneden van individuele gasten niet vruchtbaar is. Er is op deze manier vrijwel geen sprake meer voor ruimte voor (individuele) creativiteit en voor de spontaniteit van live televisie. Het beeld dat uit beide analyses naar voren komt is een zeer strenge standaard die de grenzen van het redelijke overschrijdt. ON! maakt daartegen ernstig bezwaar.

ON! wenst te benadrukken dat meer bewustzijn omtrent de clash tussen het geluid van ON! en bepaalde kijkersgroepen wat betreft wereld-, mens- en maatschappijbeelden op zijn plaats is. Zij is van mening dat de NPO Ombudsman terughoudender dient te zijn in de beoordeling van de waarachtigheid van bepaalde uitspraken, zeker wanneer het om levende maatschappelijke, politieke en wetenschappelijke debatten gaat. Voorts dient de context van de uitzendingen hermeneutisch beter te worden betrokken bij de duiding van in de uitzending gebezigde uitspraken en kan *the principle of charity* meer worden betracht. De NPO Ombudsman is immers geen waarheidsbaken. Dit is niet bedoeld als (negatieve) kritiek, maar komt voort uit een wens van een constructieve uitwisseling van ideeën om in gezamenlijkheid het bestel te verbeteren en het gezag van de NPO Ombudsman te vergroten in de ogen van allen, niet alleen in de ogen van omroepen en organen van een progressieve signatuur.

ON! benadrukt tot slot dat zij de conclusies van de NPO Ombudsman wel meeneemt in het continu verbeteren van haar producties. Wat betreft de voorliggende analyses komt naar voren dat voornamelijk het doorvragen in het algemeen en het vragen naar de bron van door studiogasten gebezigde uitspraken in het bijzonder een uitgangspunt blijft. ON! blijft hier aandacht aan besteden.